

THE MEASURE OF LAW AS THE FOCUS OF LEGAL VALUES

Svetla Marinova

Associate Professor in Theory of law and state, PhD

Department of Public Law

University of National and World Economy

E-mail: smarinova@mail.bg

Abstract: *The measure is a substance of Law. It provides the sharing energy of law. It is a volume concept of The Philosophy of Law and legitimate the sense and the content of law. It contains justice, equity, proportionality, liberty, synallagmaticity in realizing of public relations.*

Keywords: *Measure of law, Philosophy of law, General theory of law, law sense, justice, equity, liberty, proportionality, synallagmaticity.*

Jel codes:

ВЪВЕДЕНИЕ

Всяко понятие, в това число и правно понятие, намира своята характеристика чрез функцията си като част от правната и социална система на обществото (Mihailov, St. 2010). Застъпена е концепцията, според която мярата на правото е явление на общата теория на правото и на философията на правото. Изгражда правнофилософската субстанция на правото, защото обосновава неговата правна легитимност.

Правната мяра изпълнява ценностнолегитимираща функция за правото като социален ред и е продължение и конкретизация на правния смисъл (Mihailova, M. 2001). Сочи качествено-количествените характеристики, правните възможности за участниците в правния ред, така изгражда разпределящата функция като свойство на правото. В правната система оправдава правнодължимото и заменя произвола в протичането на правния ред (Dachev, L. 2004), което е фундаментална задача на правното регулиране.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Правните ценности

Социалното регулиране е невъзможно без ценности и ценностни ориентации, без ценностни оценъчни отношения. В тази връзка правните ценности са опорни начала, идеални основания, върху които израстват принципите и нормите на социалната система, в това число на правото. Мярата на правото е част от правните ценности и предполага интегрален (Dachev, L. 2004) смислов и феноменологичен подход за да бъде правото част от онтологично-епистемологичната функционална система на обществото.

Застъпваме концепцията за битийно-светогледния характер на правните ценности. Тя е разработвана и поддържана от социолози и философи на правото като Хегел, Маркс, В. П. Тугаринов, Г. С. Батищев, О. Дробницкий, М. В. Бронский, Л. А. Зеленов, М. Хайдегер. Ключово в това разбиране за ценностите и за правната мяра като част от тях е че ценностното отношение е детерминирано от закономерностите на развитието на формационната култура на човечеството. Следва се онтологично-аксиологичен подход към правните ценности, в което те са обективни образувания. Тази гледна точка позволява определянето на мярата като същностно свойство на правото, като средоточие на правни ценности, чрез които се обосновава разпределителната функция на правото. Битийно-светогледният интегрален и феноменологичен по Хусерл подход (Rajnova, I. 1993) предполага правната мяра като фундаментално разпределящо свойство на правото. Чрез нея се задават зависимости между субектите по повод благата на правото, реализира се чрез права, задължения, забрани, заповеди, чрез правни норми, надхвърля всяка правна проява.

Мярата на правото като средоточие на правните ценности

Като дефинитивно свойство на правото, мярата се противопоставя на хаоса и произвола в протичането на обмена на блага. Благодарение на мярата, определена от Хегел като „специфично колко“ в правните възможности на субектите, правото не просто преповтаря, а разпределя и задава обществените взаимодействия опосредствани от благата на правото. Правната мяра съдържа три критерия за правна о-правда-ност, съразмерност и полезност: качество, количество, състояние, при което се постига оптимална правовост на нещата (Mihailova, M. 1996). Сочи разумната, социалноселектирана, полезна по вид и граници власт на субектите с оглед благата на правото. В нея са съсредоточени правни ценности, които изграждат изискването за правовост.

Есенциалният смисъл на правото е о-правда-н, полагаем, двустранен, съизмерен, справедлив, правилен. Тези качества характеризират и мярата на правото. Срещу получаваното стои насрещно давано. Съизмеримостта на правния смисъл е конкретизирана от неговата двустранност (Mihailova, M. 2001). Правният смисъл задава формула на корелативни зависимости по повод различни в естеството си блага. Придобилият има насрещен принос, съизмерен с мярата на правото, със зависимостта от един общ легитимен закон на осмисляне, съизмерване и задаване на позициите в достъпа до правните блага. Съизмеримостта и съотнесеността (Mihailova, M. 2001) е съществена черта на правния смисъл, вложен в правната мяра. Наличната социална материя поема правния смисъл, приема нови качества и параметри, важи с одобрението и легитимността на правото (Mihailova, M. 2001) и се залага по различен начин в правните позиции. Чрез нея се конструира полезна, желана социална зависимост в нейните качествено и количествени измерения между субектите. Правната мяра назовава социалната материя на факти, позиции и зависимости, в оптимално качество, количество и състояние на нещата. Едновременно с това им придава качеството правов, добавя към тях своето изискване за правда. Мярата на правото съдържа и конкретизира правния смисъл, като го преднамира, оценява и предписва.

Правната мяра съдържа и балансира противоположностите. От тях идва действието на правото. Те са задължителна същност, качество, свойство, предметност, условие за да бъде правото в действие и да подреди битието (Mihailova, M. 2001). Всяка позиция зависи от насрещната позиция на субекта, от налично обстоятелство и основание. Всяко благо е съизмерено и отнесено към друго благо. Понятието право благодарение на правния смисъл, носи полезен екзистенциален код, който сочи мястото на човека в социума. Мярата на правото изпълнява именно тази функция да о-правда-ва, балансира и разпределя отношенията на даване и получаване. Като свойство на правото тя съдържа съразмерност между изгода и тежести, между права и задължения, за да постигне баланс на правната субстанция, да доведе до правомерност и съизмерност между фактите на социалната действителност (Mihailova, M. 1996). Затова мярата на правото покрива недостига в отношенията на даване и получаване, допълва с правен смисъл, който е зададен чрез ценностно-оценъчни явления (Boyshev, G. 2003), които изграждат критерият за правовост.

Ценностните качества за балансираност (съразмерност), двустранност, противоположност и социалност на правния смисъл, вложен в мярата на правото, придават легитимност (Radev, D. 2009) и оправдават дължимото. Обвързват човека в рамките на правния ред и придават полезност на правото.

Справедливостта като съставка на правната мяра

Справедливостта и правото имат специфична връзка, която произтича от единната им същност на разпределящи ценности (Mihailova, M. 1990). Древните мислители виждат началото на правото в глагола немо-разпределям. Разпределящата енергия на правото се съдържа в мярата като същностно свойство на правото. Това е общоважимо и абстрактно качество на правото, на общо правило и модел за социално поведение, което се отнася до всички и съдържа общо благо – права. Като свойство на правото мярата разпределя, отмерва правната власт над благата по вид и обем, насочена към субектите. Тук е връзката и със справедливостта. Съвсем различен е въпроса дали правната мяра е равна или неравна. Този

въпрос е свързан с характера на нормираното от нормата, със същността на правото като равна и неравна мяра – какъв дял получава от благото (Mihailova, M. 1990).

Справедливостта е основна ценност както за обществото, така и за отделната личност, затова върху нея правото наслагва своята проекция. Справедливостта и правната мяра имат обща регулативна насоченост (Mihailova, M. 1990), движат се от обществото и социума към отделната личност. И справедливостта и правната мяра, в която тя се съдържа изпълняват роля на обективен критерий при определяне на разменните и разпределителни отношения, които са предмет на правно регулиране. Без качеството „справедливо“ не би могъл да се получи специфично правния смисъл и съдържание, които изпълват изискването за „правовост“ и оправданост на правния феномен. Справедливостта задава както качествено-съдържателния периметър на мярата като субстанция на правото, така и чисто количествените и показатели.

Като ценностна представа, критична оценка за обществото и отношенията в него от гледна точка на правилност и оправданост и дали задоволяват фундаментални потребности от биосоциалната природа на човека, справедливостта участва във философската обосновка на правната мяра. Тъй като справедливостта е формален идеал, цел на всяко право, тя пренася в правото и правната мяра други ценности каквито са правилност, оправданост, разумност като изискване към социалните процеси и явления, които правото регулира. Те задават зависимостта на правото и правната мяра със ценностите на справедливостта, със норми, закони, процеси, количествено-качествено показатели, от които правото зависи и които изразява. Справедливостта внася обективни изисквания към социалната действителност чрез правната мяра. Тя задава критично отношение към разпределителните отношения, задава съразмерност между даване и получаване, за да бъде правото оптимална мяра за разпределение на благата (Mihailova, M. 1990). Справедливостта не е мяра, а признак, свойство, което се наслагва върху правото, предявява се към него, действа опосредствано, за да даде симетрия и синхрон между взаимнонасочените действия на субектите. Справедливостта като обективно изискване изгражда същността на правната мяра като социалнооправдан правен смисъл в насрещните позиции на субектите с оглед благата. Чрез справедливостта върху разпределителните и разменни отношения в полето на правото се постига обективно оправдана, разумна и балансирана мяра на правото, така че правото да е справедливо в цялост.

Не по-малко значимо е че справедливостта пренася личностния елемент към общественозначимата надсубектна същност на правната мяра да разпределя. Справедливостта прекроява оптималните параметри на обществото и човека като висша цел. Справедливостта оправдава баланса на връзката между общество и личност, така изгражда мярата на правото като дължимо свойство на правото.

Чрез справедливостта като ценностно свойство на обществото и човека, правото получава изискване за правилност и оправданост, получава смисъла на дължим критерий в разпределителните отношения. В този нейн аспект, справедливостта предполага масова дейност, предполага сравнение в рамките на социума, за да регулира отношението между личността и обществото, което се носи от мярата като същностно свойство на правото. Благодарение на връзката и с справедливостта мярата се опира на типично, нормално и масово състояние на нещата, на повтарящи се явления, отношения и действия (Mihailova, M. 1996). Субстанцията на правната мяра е показател за закономерното в протичането на обществените отношения, но и съдържа баланса между качествени и количествени показатели на правното благо. Мярата на правото осъществява синхрон със най-дълбоката същност на правото за балансиран ред и сигурност.

Аристотел пръв в древността открива релационния характер на справедливостта, извежда значението и за правото като разпределяща ценност. Именно тя присъства в мярата като разпределящо качество на правото. Общата справедливост Аристотел свързва с целта и идеала на правото, с зачитане на реда от всички, то е най-висшето социално организиращо благо. Частната справедливост засяга отношенията между индивидите и в нея присъства идеята за равенството, налагане на равна мяра, разбирана по различен начин, тя бива разпределяща и изравняваща. Именно тя участва в правната мяра, която задава разпределителната функция на правото да отмерва по вид, обем, граници и състояние благата,

които правото разпределя. Разпределяща (дистрибутивна) третира личността и нейните заслуги в обществото, това са всички неща в държавата които могат да бъдат поделени между живеещите в нея. Изравняваща (корективна) справедливост е свързана с размяна на вещи и стойности, търси съответствие между дадено и получено, при нея е необходимо съизмерване към определен еквивалент (Dramalieva, V. 2001). Корективната справедливост според Аристотел е свързана с появата на парите (Vulchev, D. 1998). Макар и със специфики двата различни вида частна справедливост се основават на нещо общо. Онтологически справедливостта е дадена като важно или (и) налично свойство за правилност, оправданост, съразмерност при разпределяне на богатата (Mihailova, M. 1990) на правото. Тези изисквания като съставка на справедливостта са включени в същността на правото. Те са изведени в правната мяра като правно разпределящо свойство на правото за оправданост, правилност, съразмерност, разумност на отношенията между обществото и отделната личност, между субектите на правото, които правото задава. От тук правната мяра има двойната адресираност, от връзката и със справедливостта. Правната мяра оправдава оптимални качествени и количествени измерения на блага, дейности, права и задължения, насочени и към управляващите субекти, към общественото цяло, към всички социални общности и към отделната личност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Чрез своите ценностно-обосноваващи характеристики мярата на правото изгражда правото като смислова и функционална система, която разпределя богатата. Мярата на правото е понятие на философията на правото и на общата теория на правото. За философията на правото тя участва в отговора на въпроса защо съществува правото като социална регулативна система и кои ценности обосновават неговата правна задължителност (Torbov, S. 1999). От там теорията извежда разпределящата функция на правото чрез правните възможности на субектите. Така правната мяра се определя като задължителен атрибут за философската и теоретична обосновка на правото.

REFERENCES

- Boychev, G. (2003). Philosophy of Law, Sofia, (Оригинално заглавие: Бойчев, Г. 2003. Философия на правото. София, УИ „Свети Климент Охридски“, Юриспрес)
- Vulchev, D. (1998) The Problem of Justice and Law in the Teachings of Aristotle, Contemporary law, vol. 5 (Оригинално заглавие: Вълчев, Проблемът за справедливостта и правото в учението на Аристотел. 1998. сп. Съвременно право, кн. 5)
- Dachev, L. (2004). Juridical discourse, Ruse, Svida (Оригинално заглавие: Дачев, Л. 2004. Юридически дискурс. Русе, Издателство „Свида“)
- Dramalieva, V. (2001). Justice in ethic and business ethic, Sofia (Оригинално заглавие: Драмалиева, В. 2001. Справедливостта в етиката и бизнес етиката. София, Издателство „Сиела“)
- Mihailov, St. (2010). Sociological system, Sofia (Оригинално заглавие: Михайлов, Ст. 2010. Социологическа система. София, Издателство „М – 8 – М“)
- Mihailova, M. (2001). Law – sense, shadow, oppositions. Sofia, Academic Publishing House “Prof. Marin Drinov” (Оригинално заглавие: Михайлова, М., 2001. Правото – смисъл, сянка, противоположности. София. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“)
- Mihailova, M. (1996). Lectures of General theory of law, Sofia, “Sveti Kliment Ohridsky” Publishing (Оригинално заглавие: Михайлова, М. 1996. Лекции по Обща теория на правото. София, Университетско Издателство „Свети Климент Охридски“)
- Mihailova, M. (1990). Law, equality, justice, Sofia, “Sveti Kliment Ohridsky” Publishing (Оригинално заглавие: Михайлова, М. 1990. Право, равенство, справедливост. София, Университетско Издателство „Свети Климент Охридски“)
- Radev, D. (2009) Ontology of Law, Plovdiv (Оригинално заглавие: Радев, Д. 2009. Онтология на правото. Пловдив, Университетско Издателство „Паисий Хилендарски“)

Rajnova. I. (1993). By Husserl to Ricoeur, Sofia, Sveti Kliment Ohridsky” Publishing (Оригинално заглавие: Райнова, И. 1993. От Хусерл до Рикъор. София, Университетско Издателство „Свети Климент Охридски“)

Torbov, C. Legal criticism and the doctrine of natural law in Leonard Nelson, Sofia, 1999/vol.2, Juridical world (Оригинално заглавие: Торбов, Ц., Юридическият критицизъм и учението за естественото право у Леонард Нелсон - Сп. Юридически свят, кн.2/1999г.)

The report signifies the results of the activities of project No. NID – NI-3/2021, financed by the Scientific Research Fund of the University of National and World Economy, Sofia.